

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 19/2006 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (ns. Bryssel IIa -asetuksen muuttaminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 29 päivänä syyskuuta 2006 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (ns. Bryssel IIa -asetuksen muuttaminen) (U 53/2006 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana
- lainsäädäntöneuvos Markku Helin, oikeusministeriö.

Vuitetieto

Valiokunta on aikaisemmin lausunut asiasta subsidiariteetti- ja suhteellisuusperiaatteen kannalta (LaVP 57/2006 vp, 5 §).

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus neuvoston asetukseksi

Euroopan yhteisöjen komissio on tehnyt 17 päivänä heinäkuuta 2006 ehdotuksen neuvoston asetukseksi asetuksen (EY) N:o 2201/2003 eli ns. Bryssel IIa -asetuksen muuttamisesta tuomioistuimen toimivallan osalta sekä avioliittoaasioissa sovellettavaa lakia koskevien sääntöjen antamisesta. Ehdotuksella pyritään parantamaan oikeusvarmuutta ja ennakoitavuutta sekä lisäämään osapuolten tahdonautonomiata avioliittoaasioissa.

Bryssel IIa -asetukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 a artikla. Se antaisi puolisoille mahdollisuuden sopia, että jäsenvaltion yksi tai useampi tuomioistuin on toimivaltainen heidän avioliiton asumuseroan koskevassa menettelyssä. Edellytyksenä olisi, että puolisoilla on asetuk-

sessä tarkoitettu kiinteä liittymä kyseiseen jäsenvaltioon.

Lisäksi ehdotetaan muutoksia asetuksen 7 artiklaan, joka sääntelee tilannetta, jossa mikään jäsenvaltio ei ole asetuksen 3—5 artiklan mukaan toimivaltainen. Ehdotuksen mukaan jäsenvaltion oma lainsäädäntö ei enää tulisi sovellettavaksi, vaan artiklassa säädettäisiin, millä edellytyksillä jäsenvaltio on tällaisessa tapauksessa toimivaltainen. Toimivallan edellytyksenä olisi, että puolisoitten edellinen yhteinen asuinpaikka on ollut kyseisen jäsenvaltion alueella vähintään kolmen vuoden ajan tai että toinen puolisoista on kyseisen jäsenvaltion kansalainen.

Asetukseen lisättäisiin uusi II a luku, jossa olisi säännökset avio- ja asumuseroa koskevissa asioissa sovellettavasta laista. Ehdotetun 20 a ar-

tiklan mukaan puolisoilla olisi tietyin rajoitusten mahdollisuus sopia avio- ja asumuseroon sovellettavasta laista. Ehdotetussa 20 b artiklassa on puolestaan säännökset siitä, mitä lakia sovelletaan, jos puoliset eivät ole tehneet sopimusta sovellettavasta laista. Tällöin sovellettavaksi tulisi ensisijaisesti sen valtion laki, jossa on puolisojen yhteinen asuinpaikka.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston käsityksen mukaan ehdotus päättyy EU:n perustamissopimuksen 5 artiklassa tarkoitetun toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen puitteissa.

Valtioneuvosto kannattaa sitä, että puolisoille annetaan mahdollisuus sopia siitä, minkä jäsenvaltion tuomioistuimessa avioeroasia käsitellään. Sopimalla asiasta puoliset voivat parantaa mahdollisen avioeron seurausten ennakoitavuutta ja hillitä kilpajuoksua tuomioistuimeen. Sopiminen tuomioistuimen toimivallasta voi olla käyttökelpoinen menettely myös silloin, kun asetuksessa luetellut toimivaltaperusteet johtaisivat asian käsittelyyn sellaisen jäsenvaltion tuo-

mioistuimessa, jossa puolisojen olisi vaikea asioida.

Valtioneuvosto hyväksyy sen, että asetuksessa säädetään toimivallasta niissäkin tapauksissa, joissa avioliitolla ei puolison asuinpaikan tai saman jäsenvaltion kansalaisuuden perusteella ole liittymää mihinkään jäsenvaltioon. Tällaisen sääntelyn yhteydet sisämarkkinoiden toimintaan ovat tosin heikot. Ehdotus kehittäisi kuitenkin yhteisön lainsäädäntöä yhdenmukaistamalla jäsenvaltioiden toimivaltasäännöt näissä tapauksissa. Se merkitsisi parannusta nykytilaan, jossa toimivaltaperusteet ovat kunkin jäsenvaltion kansallisen lain varassa, mutta avioerosta annettu päätös on silti tunnustettava ilman mahdollisuutta vedota edes siihen, että sovellettu toimivaltaperuste on kohdevaltion oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen.

Valtioneuvosto epäilee ehdotettujen lainvalintaa koskevien säännösten tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä. Jos neuvottelut johtavat lainvalintasäännösten mukaan ottamiseen, on pyrittävä huolehtimaan siitä, että osapuolilla on mahdollisuus valita avio- ja asumuseroon sovellettava laki ja että tuomioistuinvaltion laki säilyy valittavien vaihtoehtojen joukossa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Oikeudellinen toimivalta

Valiokunnalla ei ole oikeudellista toimivaltaa koskevien säännösehdoitusten osalta huomauttamista valtioneuvoston kantaan.

Sovellettavaa lakia koskeva pakottava sääntely

Lakivaliokunta on viime vuoden marraskuussa antanut lausunnon valtioneuvoston selvityksestä, joka koski komission vihreää kirjaa sovellettavasta lainsäädännöstä ja tuomioistuimen toimivallasta avioeroasioissa (LaVL 22/2005 vp). Lausunnossaan valiokunta totesi, että avioerolainsäädännön vaihtelut syyllisyysajatteluun pe-

rustuvan mallin ja pohjoismaisen avioeromallin välillä ovat suuria. Valiokunta ei nähnyt syytä ryhtyä suuria tunteita herättävän avioerolainsäädännön lainvalintasäännösten yhdenmukaistamiseen.

Myös valtioneuvosto on kirjelmässään epäillyt ehdotettujen lainvalintasäännösten tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä. Valtioneuvoston kanta on kuitenkin jätetty avoimeksi. Siihen näkyy sisältyvän sen mahdollisuuden hyväksyminen, että lainvalintasäännökset otetaan mukaan asetukseen.

Aikaisemman lausuntonsa mukaisesti lakivaliokunta ei edelleenkään näe perustetta sille, että yhteisön tasolla annettaisiin pakottavia lainvalintasäännöksiä. Voimassa olevan lain mukaan suomalainen tuomioistuin soveltaa avioeroasias-

sa aina Suomen lakia. Suomen lain avioeroa koskevat säännökset pohjautuvat ajatukselle, että avioliittoa ei voida pitää voimassa vastoin toisen osapuolen tahtoa. Ehdotettujen lainvalintasäännösten antaminen johtaisi siihen, että suomalaiset tuomioistuimet joutuisivat arvioimaan puolisoiden syyllisyyttä, välien rikkoutumisen pysyvyyttä ja muita vastaavia seikkoja, jos sovellettavaksi tulisi sellaisen valtion laki, jossa tällaisilla seikoilla edelleen on merkitystä avioeron myöntämisessä. Valiokunta katsoo, että paluu tällaisiin tuomioistuimissa tapahtuviin arviointeihin edes kansainvälisiä liittymiä omaavissa tapauksissa ei ole perusteltavissa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomen kannalta tavallinen on tilanne, jossa suomalaistaustainen puoliso palaa Suomeen avioliittonsa rakoillessa. Jos ehdotus toteutuisi, hän ei voisi enää saada Suomessa avioeroa Suomen lain mukaan, vaan suomalaisenkin tuomioistuimen olisi sovellettava vieraan valtion lakia, jossa eron saamisen edellytykset voivat olla olennaisesti tiukemmat. Valiokunta katsoo, että voimassa olevan sääntelyn muuttaminen tällaisin vaikutuksin olisi ristiriidassa niiden odotusten kanssa, joita kansainvälisiä avioliittoja solmivilla suomalaisilla voidaan uskoa olevan.

Edellä esitetyistä syistä lakivaliokunta ei puolla nyt ehdotetun kaltaisten pakottavien lainvalintasäännösten ottamista mukaan asetukseen.

Lainvalintasopimuksen mahdollistaminen

Valiokunta pitää asetusehdotusta hyväksyttävänä siltä osin kuin se koskee osapuolten mahdollisuutta sopia avio- tai asumuseroon sovellettavasta laista. Lainvalintasopimuksen avulla esimerkiksi työn vuoksi ulkomaille muuttavat puoliset voisivat saada etukäteen varmuuden siitä, minkä valtion lain mukaan mahdollinen avioero-

asia käsitellään. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että tuomioistuinvaltion laki tulee pyrkiä säilyttämään valittavien vaihtoehtojen joukossa, jos lainvalintasopimukset mahdollistetaan.

Siinäkin tapauksessa, että lainvalintasääntely koskee vain lainvalintasopimusten mahdollistamista, asetuksessa tarvitaan valiokunnan mielestä ns. *ordre public* -lauseke eli mahdollisuus jättää vieraan valtion laki soveltamatta, jos sen soveltaminen on selvästi vastoin tuomioistuinvaltion oikeusjärjestyksen perusteita. Tämä on tarpeen, sillä valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhdessä jäsenvaltiossa avioero ei ole lainkaan mahdollinen ja eräissä muissakin jäsenvaltioissa avioeron saaminen on hyvin vaikeaa. Lisäksi on otettava huomioon, että ehdotuksen mukaan puoliset voivat sopia myös muun kuin jäsenvaltion lain soveltamisesta. Sopimuksessa voidaan siten viitata oikeuskulttuuriltaan hyvinkin jyrkästi Suomesta poikkeavan valtion lakiin.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy oikeudellista toimivaltaa koskevien säännösehdotusten osalta valtioneuvoston kantaan,

että valiokunta puoltaa sellaisten säännösten ottamista asetukseen, jotka koskevat puolisoiden mahdollisuutta valita avio- ja asumuseroon sovellettava laki, ja

että valtioneuvoston kannasta poiketen valiokunta ei muilta osin puolla ehdotetun kaltaista avio- ja asumuseroon sovellettavaa lakia koskevien säännösten yhdenmukaistamista.

LaVL 19/2006 vp — U 53/2006 vp

Helsingissä 9 päivänä marraskuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tuija Brax /vihr	Jukka Roos /sd (osittain)
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Tero Rönni /sd
	Leena Harkimo /kok	Petri Salo /kok
	Lasse Hautala /kesk	Pertti Salovaara /kesk
	Tatja Karvonen /kesk	Minna Sirnö /vas
	Petri Neittaanmäki /kesk	Juhani Sjöblom /kok
	Lyly Rajala /kok	Timo Soini /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuomo Antila.